

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В ЗАКАРПАТТІ У КОНТЕКСТІ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

Наталія БЕЛЕЙ¹, Світлана СЛАВА²

¹ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

<https://orcid.org/0000-0001-6452-6173>

natalia.beley@uzhnu.edu.ua

²ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

<https://orcid.org/0000-0002-3800-6868>

svitlana.slava@uzhnu.edu.ua

Рослинництво має традиційно усталені види виробництва в Закарпатті і потребує підтримки їх подальшого зростання та підвищення урожайності. Мета даної статті полягає у виявленні тенденцій розвитку рослинництва у контексті диференційованої державної підтримки різних форм господарювання, використовуючи методи динамічних рядів, структурної динаміки та кореляційно-регресійного аналізу. У статті проведено аналіз сучасного стану та динаміки розвитку сільського господарства області, визначено його роль та місце в структурі України та Карпатського регіону. Виявлено тенденції виробництва окремих видів рослинництва за категоріями виробників. Проаналізовано масштаб та напрямки диференційованої державної підтримки різних форм господарювання в регіоні протягом 2014-19 років. Державна підтримка особливо позитивно вплинула на розвиток рослинництва, а саме на сільгоспідприємства, зокрема і на фермерські господарства, де показники діяльності з кожним роком зростають значними темпами. Це було також підтверджено найбільш тісним зв'язком вирощування плодів і ягід фермерськими господарствами з відповідною державною підтримкою цього напрямку. Наукова цінність та оригінальність дослідження полягає у виявленні впливу державної підтримки диференційовано щодо різних організаційних форм господарювання у рослинництві регіону. Отримані результати є корисними з точки зору формування пріоритетності державної підтримки сільського господарства регіону на наступних її фазах.

Ключові слова: сільське господарство; рослинництво; державна підтримка; фермерські господарства; сільгоспідприємства; господарства населення; кореляційно-регресійний аналіз

<https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-6>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У різні часи сільське господарство було й залишається однією з провідних галузей в економіці нашої держави. Це та галузь національної економіки, яка забезпечує в країні продовольчу незалежність та генерує зайнятість значної частини населення. Разом з тим, аграрне виробництво, завдяки підвищеній чутливості до впливу різного роду негативних факторів, як ніяка інша галузь потребує державної підтримки, яка може урівноважити вплив негативних чинників та забезпечити необхідний рівень розвитку сільського господарства, а іноді при високому рівні несприятливих факторів – навіть його виживання. Саме тому питання дослідження тенденцій розвитку сільського господарства та визначення ролі державної підтримки є надзвичайно актуальним також і в сучасних умовах господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню різних аспектів та тенденцій розвитку сільського господарства, а також державній підтримці даної галузі присвячені праці багатьох науковців. Зокрема, Мікловда В.П. [1] дає оцінку та характеризує сучасний стан розвитку сільського господарства Закарпатської області та визначає стратегічні пріоритети необхідні для сталого розвитку сільських територій. Слава С. висвітлює територіальні засади розвитку сільського господарства та можливості формування кластерних утворень [2]. Кушнірук В. С., Сирцева С.В.[3] у своєму дослідженні проводять аналіз розвитку виробництва та реалізації продукції рослинництва аграрними підприємствами Миколаївської області, Ткачук Г.Ю. [4] розглядає розвиток сільського господарства в контексті забезпечення його економічної безпеки, Нелеп В.М. [5] проводить дослідження тенденцій розвитку сільського господарства України в порівнянні з іншими іноземними країнами та окреслює перспективи експорту аграрної продукції. Регіональні особливості спеціалізації сільськогосподарського виробництва розглядає Белей Н.П. [6] Питання державної підтримки та його вплив на рівень конкурентоспроможності сільгоспідприємств, а також заходів щодо удосконалення її механізму досліджували Ільчук О.М. [7], Радченко О. [8], Панухник О.В. [9]. Зокрема, останній зосереджує увагу на тому, що державна підтримка сільськогосподарських

товаровиробників є неодмінною умовою, яка сприятиме посиленню підтримки сталого розвитку аграрного сектору і розвитку економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Дослідження питань державної підтримки сільськогосподарського виробництва та її ефективності є у фокусі уваги і ряду закордонних авторів [10, 11, 12]. Для прикладу, в публікації Војнес Š., Fertő I. [11] здійснено оцінку впливу субсидій Спільної сільськогосподарської політики на стабілізацію доходів фермерських господарств Європейського Союзу, і досліджується, як субсидії можуть зменшити мінливість доходу ферми з часом.

Визначення невіршених раніше частин загальної проблеми. Отже, поряд з перерахованими вище дослідженими аспектами розвитку аграрного сектору в регіоні, сучасні тенденції та питання впливу державної підтримки на розвиток сільського господарства, зокрема у рослинництві Закарпаття, розкрито не повністю, у т.ч. у порівняльному контексті різних організаційних форм господарювання та зміною динаміки державної підтримки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета даної статті полягає у виявленні тенденцій розвитку рослинництва у контексті диференційованої державної підтримки різних форм господарювання на основі дослідження зв'язків організаційно-економічних параметрів рослинництва та обсягів державної підтримки, використовуючи методи динамічних рядів, структурної динаміки та кореляційно-регресійного аналізу. Відповідно до означеної мети поставлені такі дослідні питання, за напрямками яких сформована структура статті: (1) літературний огляд; (2) аналіз сучасного стану сільського господарства в регіоні та (3) напрямків державної підтримки різних форм господарювання, (4) оцінка впливу ряду факторів, у тому числі державної підтримки, на результати діяльності виробників продукції рослинництва на основі кореляційно-регресійного аналізу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання розвитку аграрного виробництва є завжди актуальними, але особливо – для забезпечення соціально-економічного піднесення сільських територій [13]. З іншого боку, сільську місцевість теж розглядають не тільки як місце проживання значної частини населення, а також як невід'ємну частину аграрного сектору, якому належить вагома роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни [1].

Для України сільське господарство має особливе значення, адже тут створюється 21,8 % ВВП у фактичних цінах та 9,0 валової доданої вартості, більший показник має лише переробна промисловість – 10,8 % оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів 13,2 % [14, 15].

Закарпаття є одним із регіонів України, в якому переважає сільське населення (постійне) 62,8%, при 30,4% по Україні. Сільське господарство займає одне з провідних місць в економіці області, у ньому створюється 13,9% валової доданої вартості [16, 17].

За роки незалежності змінилося співвідношення площі сільськогосподарських угідь на користь господарств населення, розмір землеволодіння яких зріс більше, ніж у шість разів. Важливий крок зроблено у формуванні нової організаційної структури аграрного сектору – сільськогосподарського підприємства на засадах приватної власності на землю та інші засоби виробництва [18, 19].

Станом на кінець 2020 року в аграрному секторі економіки Закарпатської області зареєстровано 909 сільськогосподарських підприємств, кількість яких протягом 2010-2020 років скорочувалася, лише протягом 2018 року їх кількість зросла до 1065, тобто на 36 підприємств до попереднього року (3,5 %). Кількість фермерських господарств у складі зазначених підприємств у 2020 році становила 707 одиниць і протягом цього року скоротилася на 63 одиниці (8,2%). Однак, найбільш чисельними суб'єктами господарювання в аграрному секторі економіки регіону залишаються господарства населення. Так у 2020 році їх налічувалось 257,3 тис., і їх кількість протягом 2010-2020 рр. зросла на 12,9 тис. (5,3 %), а протягом тільки 2020 року – на 0,3 тис. Щодо зайнятих у сільському господарстві, то їх кількість постійно змінюється і в 2020 р. становила 127,1 тис. осіб [16, 17].

Частка сільського господарства Закарпатської області, як і Карпатського регіону (рис.1), не мають критичного значення у сукупних обсягах України.

Так само не відбулося якогось їх суттєвого коливання у період з 2010 по 2018 рр. Деталізація обсягів в рамках Карпатського регіону свідчить про те, що навіть у Карпатському регіоні область мала найнижчі частки та темпи зростання, що пов'язано з (1) малоземеллям (значну частину

території складають гори і ліси, а відсоток площ, придатних для сільськогосподарського виробництва, - невисокий), (2) найменшою по країні площею орних земель (близько 200,4 тис.га або 44,4 % від загальної площі сільгоспугідь області порівняно з 78,4 % по Україні), та (3) низькою родючістю ґрунтів і (4) недостатнім рівнем механізації виробництва.

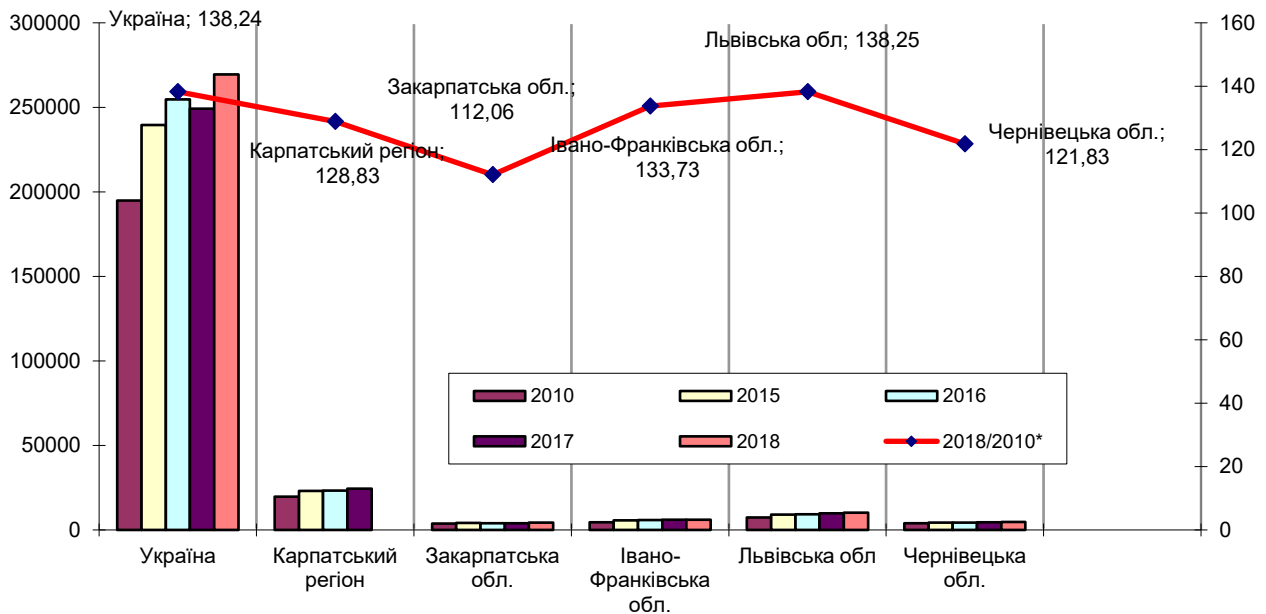

Рис. 1. Динаміка продукції сільського господарства у господарствах усіх категорій за вибраними регіонами (у постійних цінах 2010р., млн.грн.)

Джерело: систематизовано та побудовано авторами на основі статистичних даних [14;16;18]

*Динаміка темпів зростання продукції сільського господарства у господарствах усіх категорій протягом 2010-2018рр.

Разом з тим, динаміка темпів виробництва вказує на позитивні зрушення (рис.2).

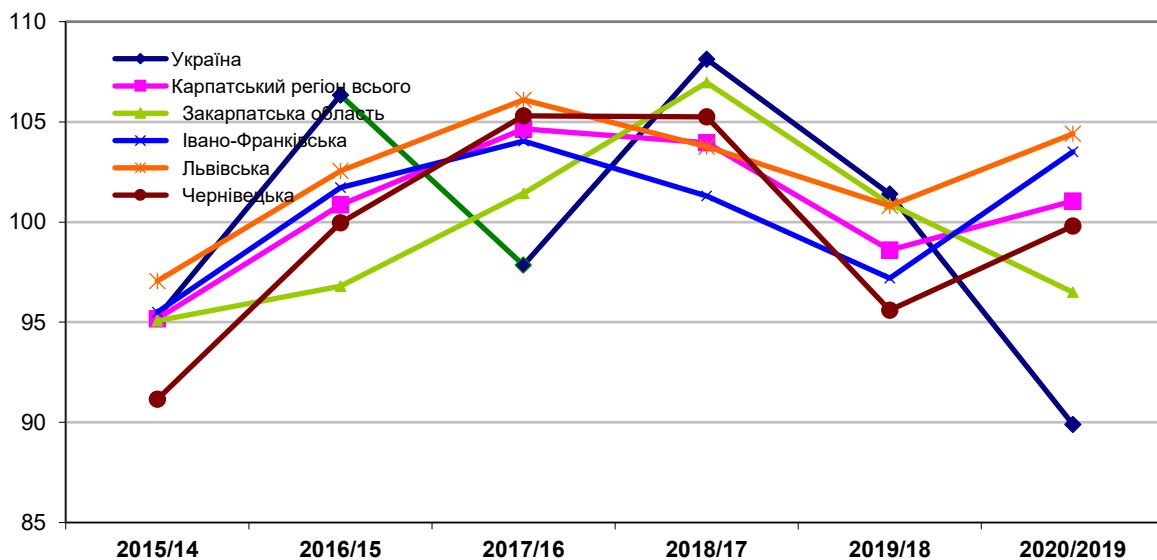

Рис. 2. Динаміка темпів зростання валової продукції с/г по Україні та Карпатському регіону за 2014- 2020рр., у %

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі статистичних даних [14; 16; 18]

Покращення ситуації, як в регіоні, так і в країні спостерігалось з 2016 р., а в 2017 році середньорічний темп зростання показника валової продукції перевищив значення цього показника по Україні. У 2018р., в порівнянні з 2017р. динаміка темпів зростання валової продукції с/г по Закарпатській області практично перевищила значення показників в областях та Карпатському регіоні у цілому, а також майже дорівнював середнім показникам по Україні (107% проти 108%). А вже, починаючи 2019 року ситуація погіршилася як по Україні, так і у всьому регіоні. Беручи до

уваги викладене вище, варто проаналізувати фактори, які призвели до покращення темпів розвитку рослинництва Закарпаття у періоді 2014-2018 рр., протягом якого спостерігалися стабільні темпи його зростання.

Тенденції виробництва в розрізі підгалузей (табл.1) свідчать, що протягом аналізованого періоду з 2010 по 2020рр. у структурі виробництва сільськогосподарської продукції Закарпатської області зберігався відносно рівномірний розподіл співвідношення продукції рослинництва та тваринництва.

Таблиця 1.

Особливості динаміки та структури продукції сільського господарства Закарпатської області за категоріями виробників, 2010-2020 рр.

У постійних цінах 2010р.	2010		2016		2017		2018		2019*		2020*	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
Валова продукція, всього у тому числі	3838,3	100	3964,9	100	4021,4	100	4301,2	100	8858,2	100	8552,3	100
сільськогосподарські підприємства	144,5	3,8	355,3	9,0	332,5	8,3	375	8,7	838,9	9,5	976,0	11,4
господарства населення	3693,8	96,2	3609,6	91,0	3688,9	91,7	3926,2	91,3	8019,3	90,5	7576,3	88,6
Продукція рослинництва у тому числі	1771,2	46,1	2137,7	53,9	2089	51,9	2198,8	51,1	4480,8	50,6	4533,7	53,0
сільськогосподарські підприємства	82,7	4,7	294,7	13,8	279,9	13,4	337,1	15,3	753,8	16,8	892,3	19,7
господарства населення	1688,5	95,3	1843	86,2	1809,1	86,6	1861,7	84,7	3727,0	83,2	3641,4	80,3
Продукція тваринництва у тому числі	2067,1	53,9	1827,2	46,1	1932,4	48,1	2102,4	48,9	4377,4	49,4	4018,6	47,0
сільськогосподарські підприємства	61,8	3,0	60,6	3,3	52,6	2,7	37,9	1,8	85,1	1,9	83,7	2,1
господарства населення	2005,3	97,0	1766,6	96,7	1879,8	97,3	2064,5	98,2	4292,3	98,1	3934,9	97,9

Джерело: розраховано та узагальнено авторами на основі статистичних даних [16-19]

* Дані у постійних цінах 2016р.

Якщо в 2010 році переважала продукція тваринництва (53,9%), то протягом останніх років – продукція рослинництва (53,0% – 2020р.). Крім цього, сільгосп підприємства останніми роками надають перевагу виробництву продукції рослинництва. Очевидно, зростання обсягів виробництва та такий розподіл були зумовлені певними втручання у стимулювання діяльності галузі, які варто додатково проаналізувати і серед яких є державна підтримка (рис.3).

Рис. 3. Державна підтримка та обсяги фактичного фінансування сільського господарства Закарпатської області протягом 2014-19 років (тис. грн.)

Джерело: Розроблено авторами на основі даних Департаменту агропромислового розвитку Закарпатської ОДА

Отже, дійсно в Закарпатській області державна підтримка сільськогосподарського виробництва з кожним роком зростає і відіграє важливу роль, особливо це спостерігається протягом останніх років, зокрема, у 2018 році, де загальна сума підтримки удвічі більша, ніж за 4 попередні роки разом і становить 49349,44 тис.грн (рис.3). І найбільше коштів виділялось саме на рослинництво, в тому числі на розвиток хмелярства, закладання молодих садів, виноградарств – 34165,0 тис.грн.

Стан, розвиток та ефективність рослинництва характеризує також урожайність тих чи інших культур, так як цей показник є основним відносним та результативним показником. Так, в Закарпатській області середня урожайність плодів і ягід у 2018 р. вища за середню по Україні (129,9 проти 128,4 ц/га). Крім цього, у сільгоспідприємств і фермерських господарств урожайність плодів і ягід в області була втричі вищою (321,0 і 324,2 ц/га), ніж по Україні (табл.2). Це означає, що вирощування плодів та ягід є доволі високоврожайним, особливо протягом останніх років, і очевидно, що не однозначну роль тут відіграла підтримка цього сектору виробництва з боку держави.

Таблиця 2.

Виробництво основних видів продукції рослинництва по категоріях господарств у Закарпатській області у 2014-2018рр.

	2014			2016			2017			2018			2020		
	зібрана площа, тис.га	валовий збір, тис. тон	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис.га	валовий збір, тис. тон	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис.га	валовий збір, тис. тон	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис.га	валовий збір, тис. тон	урожайність, ц/га	зібрана площа, тис.га	валовий збір, тис. тон	урожайність, ц/га
Сільгоспідприємства															
зернові	17,9	76,7	42,9	22,9	153,7	67,1	20,9	125,4	60,1	21,7	120,7	55,8	16,6	107,2	64,8
картопля	0,3	4,7	171,2	0,2	3,9	155,9	0,2	2,6	153,8	0,3	1,6	47,0	0,03	0,4	130,5
плоди і ягоди	1,2	17,1	141,1	0,9	19,9	226,6	0,9	14,8	164,4	1,9	59,4	321,0	1,5	0,6	13,7
Фермерські господарства															
зернові	6,7	24,4	36,5	5,5	21,5	38,9	5,1	22,8	45,0	5,3	21,3	41,4	к	к	к
картопля	0,2	3,9	168,1	0,2	3,6	159,8	0,2	2,4	152,0	0,3	1,5	46,5	к	к	к
плоди і ягоди	0,4	7,0	165,5	0,4	15,4	347,8	0,5	10,5	206,3	0,5	16,1	324,2	к	к	к
Господарства населення															
зернові	70,8	266,7	37,6	69,1	258,7	37,4	67,1	264,7	39,5	65,8	255,3	38,8	61,2	219,8	35,9
картопля	34,8	606,2	174,0	33,6	530,4	157,9	33,2	528,4	159,4	33,0	528,2	159,9	31,3	477,2	152,6
плоди і ягоди	11,7	115,9	99,1	11,5	108,6	94,4	11,6	104,5	90,4	12,0	119,9	100,3	12,0	12,0	19,1

Джерело: розраховано та узагальнено авторами на основі статистичних даних [18;19]

к – дані по фермерським господарствам за 2020р. у відкритому доступі відсутні

Щодо вирощування зернових, то тут найбільш ефективними виявилися сільгоспідприємства області, де, до речі, урожайність є також вищою ніж середня по Україні по сільгоспідприємствах (55,8 проти 52,2 ц/га в 2018р).

Якщо, крім цього, розглянути ще і рентабельність цих видів рослин, то протягом 2016-18 рр. присутня тенденція до її зниження, а вирощування картоплі підприємствами та фермерськими господарствами взагалі стало збитковим. Проте, в 2017 р. рентабельність зернових і плодів і ягід мала високі показники. Таким чином, це свідчить, що для підприємств найбільш рентабельним було вирощування пшениці, а для фермерських господарств – плодів і ягід.

Для визначення факторів впливу, в тому числі державної підтримки, на результати діяльності виробників, таких як сільгоспідприємства, фермерські господарства та господарства населення, було виконано кореляційно-регресійний аналіз з використанням даних за 2014-2018рр. У результаті виявлено (рис.4), що обсяги державної підтримки, особливо підтримка фермерських господарств та загальна сума державної підтримки, мають значну щільність зв'язку з валовим збором та урожайністю плодів і ягід в області.

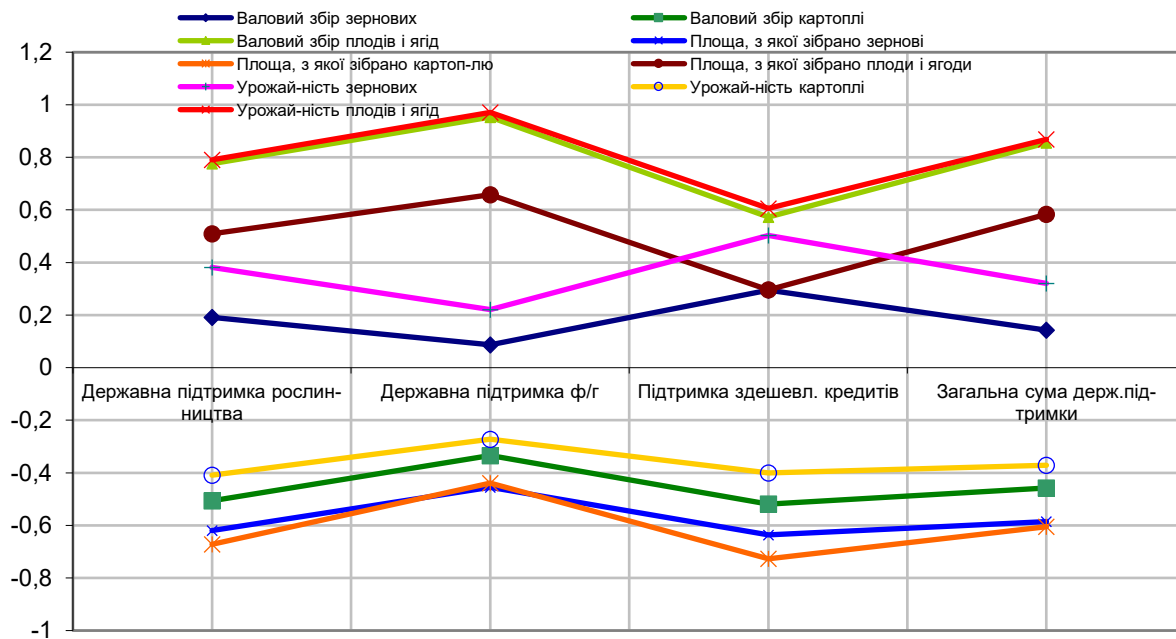

Рис.

4. Розподіл щільності зв'язків між обсягами державної підтримки та показниками рослинництва*

*Джерело: Сформовано авторами на основі розрахунку в програмі SPSS

На основі проведеного кореляційного аналізу також здійснено регресійне моделювання, один з прикладів якого (табл.3) вказує на зв'язок урожайності плодів і ягід та державної підтримки фермерських господарств (табл.3).

Таблиця 3.

Коефіцієнти регресійної залежності¹ загальної урожайності плодів і ягід від державної підтримки фермерських господарств Закарпатської області, 2014-2018 рр.

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Станд. коеф. Beta	t	Sign. часткова	F	Sign.	R	R ²	Критерій Дарбіна-Уотсона
	B	Станд. похибка a								
Constant	10,104	0,182	-	55,448	0,000013					
Державна підтримка фермерських господарств	0,001	0,00014	0,971	7,079	0,006	50,117	0,006	0,971	0,944	2,493

*Джерело: Укладено авторами на основі розрахунку в програмі SPSS

Таким чином, за допомогою побудованого рівняння регресії можна спрогнозувати, який ефект можливо отримати в майбутньому від державної підтримки за умови збереження незмінними всіх інших чинників.

Наукова цінність та оригінальність дослідження полягає у виявленні впливу диференційованої державної підтримки організаційних форм господарювання у рослинництві регіону. Виявлені залежності є корисними з точки зору формування пріоритетності та диференційованості державної підтримки в регіоні на наступних її фазах.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отримані результати підтвердили актуальність, наукову цінність та практичну корисність здійсненого дослідження і засвідчили виконання визначених завдань.

¹ B - коефіцієнт впливу; Beta - стандартизований коефіцієнт впливу; t- фактор часу; Sign. - значимість; F - критерій Фішера; R - коефіцієнт кореляції; R² - коефіцієнт детермінації

Зокрема, було виявлено, що Закарпатська область, незважаючи на невеликі частки у структурі виробництва продукції рослинництва у Карпатському регіоні та Україні, має добрі темпи його зростання, а протягом останніх років – навіть переважаючи темпи у Карпатському регіоні. Основними виробниками рослинницької продукції залишаються господарства населення (зі спеціалізацією на вирощуванні овочів та картоплі), проте частка виробництва продукції рослинництва сільгоспідприємствами зростає значними темпами, а самі вони також більшою мірою надають перевагу рослинництву (зі спеціалізацією на вирощуванні зернових культур), в тому числі і фермерські господарства (зі спеціалізацією на вирощуванні плодів і ягід).

За допомогою проведеного кореляційно-регресійного аналізу було виокремлено ряд факторів, які найбільшим чином впливають на розвиток рослинництва в регіоні, зокрема, на його урожайність, валовий збір та площі, з яких зібрано урожай. Дослідженням виявлено, що державна підтримка особливо позитивно вплинула на розвиток рослинництва, а саме на сільгоспідприємства, в тому числі на фермерські господарства, де показники діяльності з кожним роком зростають значними темпами. Найкращі результати зростання, отримані у вирощуванні плодів і ягід фермерськими господарствами, які отримували відповідну державну підтримку; цей тісний зв'язок також підтверджено результатами кореляційно-регресійного аналізу.

У цілому, диференційована підтримка дозволила виявити ефективність державного сприяння рослинництву у регіоні, а здійснений аналіз допоможе визначити майбутні пріоритети.

На наступних етапах проведення досліджень варто розширити аналіз отриманих показників регресійного аналізу та застосувати аналогічний підхід до сектору тваринництва, що дасть можливість виявити основні тенденції та здійснити подальший порівняльний аналіз між особливостями регіонального розвитку рослинництва та тваринництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мікловда В. П. Характеристика сільського господарства Закарпаття в контексті сталого розвитку сільських територій. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки, 2014. Вип. 9(4). С. 50-53. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/172.pdf
2. Слава С. С. Двокритеріальне просторове кластерування пріоритетних видів економічної діяльності в регіоні. Актуальні проблеми економіки, 2015. № 8. С. 257-263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_8_32.
3. Кушнірук В. С., Сирцева С. В. Тенденції розвитку виробництва та реалізації продукції рослинництва аграрними підприємствами Миколаївської області. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №7 (2018) С. 98-106. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/kushniruk.pdf>
4. Ткачук Г.Ю. Сучасні тенденції розвитку сільського господарства в контексті забезпечення його економічної безпеки, Серія: Економіка, управління та адміністрування, ВІСНИК ЖДТУ, 2019. № 1 (87). С.42-47 URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/163037>
5. Нелеп В.М. Тенденції розвитку сільського господарства в Україні та світі. Економіка АПК, 2015, №7. С.100-105 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_7_15.
6. Белей Н.П. Сучасний стан та регіональні особливості спеціалізації сільськогосподарського виробництва Закарпатської області. Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки, №2 2019, С.86-94 URL: <http://econom-journal.cdu.edu.ua/article/view/3446/3664>
7. Ільчук О.М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. Економіка АПК, 2019. № 2. С. 93 URL: <http://eap.org.ua/contents/2019/02/93>
8. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних реформ. Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал, 2016. Випуск 2. С. 47-53 URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/viewFile/127901/122702>
9. Панухник О. В. Напрями та шляхи трансформації державної підтримки суб'єктів аграрної сфери України. Актуальні проблеми інноваційної економіки, 2017. № 1. С. 5-10. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161260779.pdf>
10. Veveris, A., Šapolaitė, V., Giedrė Raišienė, A. and Bilan, Y. (2019) "How Rural Development Programmes Serve for Viability of Small Farms? Case of Latvia and Lithuania", AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics, Vol. 11, No. 2, pp. 103-113. ISSN 1804-1930. DOI [10.7160/aol.2019.110210](https://doi.org/10.7160/aol.2019.110210).
11. Bojnec Š., Fertő I. (2019): Do CAP subsidies stabilise farm income in Hungary and Slovenia? Agric. Econ. – Czech, 65: 103-111. <https://doi.org/10.17221/190/2018-AGRICECON>
12. Jisang Yu, Aaron Smith, Daniel A. Sumner (2018) Effects of Crop Insurance Premium Subsidies on Crop Acreage American Journal of Agricultural Economics, Volume100, Issue 1, pp. 91-114 <https://doi.org/10.1093/ajae/aax058>
13. Слава-Продан, С. С. Формування пріоритетів комплексного розвитку сільських територій Закарпаття : емпірична адміністративна модель. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2012. Вип. 2 (36). С. 114-121.
14. Статистичний збірник Сільське господарство України за 2018 рік. Державна служба статистики України / за редакцією Прокопенко О.М., К.: 2019 р. 235 с.
15. Статистичний збірник Сільське господарство України за 2020 рік. Державна служба статистики України / за редакцією Прокопенко О.М., К.: 2021 р. 230 с.
16. Статистичний щорічник Закарпаття 2018. Головне управління статистики у Закарпатській області / за редакцією Гриник Г. Д. Ужгород, 2019 р. 464 с.
17. Статистичний щорічник Закарпаття 2020. Головне управління статистики у Закарпатській області / за редакцією Гриник Г. Д. Ужгород, 2021 р. 453 с.

18. Статистичний збірник Сільське господарство Закарпаття за 2010-2018 роки. Головне управління статистики у Закарпатській області / за редакцією Гарагонича М. М. Ужгород, 2019 р. 60с.

19. Статистичний збірник Сільське господарство Закарпаття за 2010-2020 роки. Головне управління статистики у Закарпатській області / за редакцією Гриник Г. Д. Ужгород, 2021 р. 62 с.

REFERENCES:

- Miklovda V. P. (2014) Kharakterystyka silskoho hospodarstva Zakarpattya v konteksti staloho rozvytku silskykh terytoriy. [Characteristics of agriculture in Transcarpathia in the context of sustainable development of rural areas]. *Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Vyp. 9(4).* P. 50-53. Retrieved from: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/172.pdf [in Ukrainian].
- Slava S. S. (2015) Dvokryterialne prostorove klasteruvannya priorytetnykh vydiv ekonomichnoi diialnosti v rehioni. [Two-criteria spatial clustering of priority types of economic activity in the region]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of economy. 2015. № 8.* P. 257-263. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_8_32 [in Ukrainian].
- Kushniruk V. S., Syrtseva S. V. (2018) Tendentsiyi rozvytku vyrobnytstva ta realizatsiyi produktsiyi roslynnytstva ahrarny pidpryyemstvamy Mykolayivskoyi oblasti. [Trends in production and sales of crop products by agricultural enterprises of the Nikolaev region]. *Elektronne naukove fakhove vydannya z ekonomichnykh nauk «Modern Economics» - Electronic scientific professional publication on economic sciences "Modern Economics". №7* P. 98-106. Retrieved from: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/kushniruk.pdf> [in Ukrainian].
- Ktchuk H.YU. (2019) Suchasni tendentsiyi rozvytku silskoho hospodarstva v konteksti zabezpechennya yoho ekonomichnoyi bezpeky [Current trends in agricultural development in the context of ensuring its economic security] *Seriya: Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya – Series: Economics, Management and Administration .VISNYK ZHDTU, № 1 (87).* P.42-47. Retrieved from: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/163037> [in Ukrainian].
- Nelep V.M. (2015) Tendentsiyi rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini ta sviti [Trends in agricultural development in Ukraine and the world]. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex, №7.* P.100-105. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_7_15. [in Ukrainian].
- Belei N.P. Suchasnyi stan ta rehionalni osoblyvosti spetsializatsii silskohospodarskoho vyrobnytstva Zakarpatskoi oblasti [Current state and regional features of specialization of agricultural production in the Transcarpathian region]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky - Bulletin of Cherkasy University. Series: Economic Sciences, №2 2019, P.86-94* Retrieved from: <http://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3446/3664> [in Ukrainian].
- Ilchuk O.M.(2019) Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva v Ukraini. [State support of agriculture in Ukraine]. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex, № 2.* P. 93. Retrieved from: <http://eapk.org.ua/contents/2019/02/93> [in Ukrainian].
- Radchenko O. (2016) Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva Ukrainy v period systemnykh reform. [State support of agriculture of Ukraine in the period of systemic reforms.]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal Ekonomichnyy diskurs – International Scientific Journal. Economic discourse. Vypusk 2.* P. 47-53. Retrieved from: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/viewFile/127901/122702> [in Ukrainian].
- Panukhnyk O. V. (2017) Napryamy ta shlyakhy transformatsiyi derzhavnoyi pidtrymky subyektiv ahrarnoyi sfery Ukrainy [Directions and ways of transformation of state support of the agrarian sphere of Ukraine]. *Aktualni problemy innovatsiyanoi ekonomiky – Actual problems of innovative economy, № 1.* P. 5-10. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/161260779.pdf> [in Ukrainian].
- Veveřis, A., Šapolaite, V., Giedrė Raišienė, A. and Bilan, Y. (2019) "How Rural Development Programmes Serve for Viability of Small Farms? Case of Latvia and Lithuania", *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics, Vol. 11, No. 2, pp. 103-113. ISSN 1804-1930. DOI 10.7160/aol.2019.110210.*
- Bojnec Š., Fertő I. (2019): Do CAP subsidies stabilise farm income in Hungary and Slovenia? *Agric. Econ. – Czech, 65:* 103-111. <https://doi.org/10.17221/190/2018-AGRICECON>
- Jisang Yu, Aaron Smith, Daniel A. Sumner (2018) Effects of Crop Insurance Premium Subsidies on Crop Acreage *American Journal of Agricultural Economics, Volume100, Issue 1,* pp. 91-114 <https://doi.org/10.1093/ajae/aax058>
- Slava-Prodan, S. S. Formuvannya priorytetiv kompleksnoho rozvytku silskykh terytorii Zakarpattia : empirychna administratyvna model. [Formation of priorities of complex development of rural territories of Transcarpathia: empirical administrative model]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics. Uzhhorod. 2012. №2 (36).* P. 114–121. [in Ukrainian].
- Statystychnyy zbirnyk Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy za 2018 rik. [Statistical collection Agriculture of Ukraine for 2018] *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy / za redaktsiyeyu Prokopenko O.M., K.: 2019 . - 235 p.* [in Ukrainian].
- Statystychnyy zbirnyk Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy za 2020 rik. [Statistical collection Agriculture of Ukraine for 2020] *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy / za redaktsiyeyu Prokopenko O.M., K.: 2021 . - 230 p.* [in Ukrainian].
- Statystychnyy shchorichnyk Zakarpattya 2018. [Statistical Yearbook of Transcarpathia 2018] *Holovne upravlinnya statystyky u Zakarpats'kii oblasti / za redaktsiyeyu Hrynyk H. D. Uzhhorod, 2019r. – 464 p.* [in Ukrainian].
- Statystychnyy shchorichnyk Zakarpattya 2020. [Statistical Yearbook of Transcarpathia 2020] *Holovne upravlinnya statystyky u Zakarpats'kii oblasti / za redaktsiyeyu Hrynyk H. D. Uzhhorod, 2021r. – 453 p.* [in Ukrainian].
- Statystychnyy zbirnyk Silske hospodarstvo Zakarpattya za 2010-2018 roky. [Statistical collection Agriculture of Transcarpathia for 2010-2018] *Holovne upravlinnya statystyky u Zakarpatskii oblasti / za redaktsiyeyu Harahonycha M. M. Uzhhorod, 2019. - 60 p.* [in Ukrainian].
- Statystychnyy zbirnyk Silske hospodarstvo Zakarpattya za 2010-2020 roky. [Statistical collection Agriculture of Transcarpathia for 2010-2020] *Holovne upravlinnya statystyky u Zakarpatskii oblasti / za redaktsiyeyu Hrynyk H. D. Uzhhorod, 2021. - 62 p.* [in Ukrainian].

TRENDS IN CROP PRODUCTION IN THE TRANSCARPATHIA IN THE CONTEXT OF DIFFERENTIATED STATE SUPPORT

Nataliya BELEI, Svitlana SLAVA
Uzhhorod National University

Crop production is traditionally developed in certain types of production in Transcarpathia and needs further support for their growth and increase of yield capacity. The purpose of this paper is to identify main trends in crop production in the context of differentiated state support for various forms of economic units, using the methods of time series, structural dynamics and correlation & regression analysis. The article analyses current state and dynamics of agriculture in the region, identifies its role and place in the structure of Ukraine and the Carpathian region. Trends in the production of certain crop types within the different categories of producers have been identified. The scope and directions of differentiated state support of various forms of agricultural producers in the region during 2014-19 were defined. State support has had a particularly positive effect on the development of crop production, namely on agricultural enterprises, including farms, where performance indicators are growing significantly every year. It was also confirmed by the closest connection between the cultivation of fruits and berries by farms with the appropriate state support in this area. The scientific value and originality of the study is defined by identification of the impact of state support for different crop types within agricultural producers in crop production in the region. The obtained results are useful in terms of forming further priorities of state support in the regional agriculture in its subsequent phases.

Key words: agriculture; crop production; state support; farms; agricultural enterprises; households; correlation & regression analysis